

Parasha Mikeets

Doorbrekend schuldbesef

Bereshiet/Genesis 41-44:18

door Rob Cassuto

De parasha

In de parashat Mikeets ('aan het eind van') neemt het verhaal van Joseef en zijn familie een aantal spannende en ingrijpende wendingen. Joseef wordt uit de gevangenis gehaald om de droom van de Farao te verklaren, de beroemde droom van de zeven vette koeien, die worden opgegeten door zeven magere koeien en de zeven volle aren, die worden verzwolgen door zeven lege aren. Joseef verklaart hem: er komen zeven vette jaren, waarna zeven magere jaren zullen volgen; hij geeft ook nog het recept om de na zeven welvaartsjaren te verwachten hongersnood door te komen. De Farao verheft hem uit zijn

nederige positie van bajesklant tot onderkoning en geeft hem een voorname vrouw tot echtgenote.

Joseef neemt zeer vooruitziende maatregelen en laat overal door het land voorraadschuren bouwen en vullen met koren en inderdaad komen na zeven jaren van welvaart zeven jaren van hongersnood, die ook het land Kenaän teisteren. Tien broeders van Joseef trekken naar Egypte om koren te kopen en komen voor de onderkoning Joseef, die zij niet herkennen, maar andersom wel. Binjamien, nog een knaap, zo vertellen zij aan de nieuwsgierige onderkoning, is achtergebleven bij zijn vader.

Joseef gaat nu een gecompliceerd spel met zijn onwetende broers spelen. Hij beschuldigt hen van spionage; ze protesteren heftig en Joseef eist dat ze om hun onschuld te bewijzen terug naar Kenaän moeten gaan en Binjamien met hen mee terug naar Egypte moeten nemen, als bewijs dat zij de waarheid spreken. Ze krijgen wel koren mee, maar Sjimon blijft als gijzelaar achter.

Jaäkov weigert zijn oogappel Binjamien - naast Joseef de tweede zoon van Rachel - naar Egypte te laten gaan, maar ten langen leste als de honger weer toeslaat en Jehoeda zich borg stelt voor zijn jongste broer, stemt hij toe en de broers trekken nu met hun jongste broer weer naar Joseef. Joseef ontvangt hen vorstelijk maar laat in de voederzak van Binjamien een kostbare bokaal van zijn tafel stoppen, die hij later, als de broers weer met gevulde korenzakken de terugweg aanvaarden, zogenaamd weer door zijn agenten laat vinden.

De broeders worden teruggehaald en Joseef veinst dat hij 'de dief' Binjamien als slaaf bij zich wil houden. Jehoeda neemt het woord en in de volgende parashat Wajigash houdt hij een lang betoog om Binjamien vrij te pleiten.

Joseef en zijn broeders

Joseef is een uitgebreid beschreven karakter en we volgen hem in deze en in de volgende parashot in zijn ontwikkeling. Nog meer dan bij Jaäkov blijkt zijn personage te zijn uitgewerkt in markante trekken.

In het begin van zijn leven komt Joseef over als een jongen met een uitstekend verstand, een rijke fantasie en een uitzonderlijk vermogen om dieper te schouwen.

Duidelijk is hij verwend en de kleurige mantel symboliseert zijn kleurige en beeldrijke talenten en tegelijk belichaamt deze uitdossing ook zijn voorgetrokken positie als zoon van Jaäkova's grote liefde Rachel. Jong, overmoedig en arrogant weet Joseef zijn talenten en geestkracht nog niet in de hand te houden. Hypocriet klikt hij over zogenaamde zonden van zijn broers en met zijn op zich veelbetekenende dromen gaat hij slordig en ontactisch om. Dat leidt tot de heftige poging van zijn gekwetste en getergde broers hem uit de weg te ruimen.

De doodsangst en de spanningen van de slavernij zullen de jonge Joseef tot inkeer hebben gebracht. In zijn positie als slaaf en gevangene gaat hij zijn gaven beter gebruiken. Hij leert op langere termijn te denken en blijkt een uitstekend organisator. Hij is allengs meester geworden over zijn dromen en doorziet andermans dromen. Hij kan zijn gaven nu inzetten voor zijn eigen zaak, zaken van anderen en zaken van de gemeenschap.

In dat proces speelt een belangrijke rol, dat hij is gaan beseffen dat hij een dienaar is, dat hij een instrument is geworden van een oneindig grotere macht, zoals hij zelf naar voren brengt tijdens de droomuitleg aan Farao: het is God die Farao zijn bedoeling te kennen geeft en Joseef is alleen maar de doorgever. Op zijn manier heeft hij contact gemaakt met de God van zijn vaders. Nog duidelijker komt dit besef naar voren gedurende de latere hereniging van Joseef met zijn broers.

Het lijkt wel of Joseef voor zijn broers een subtiel maar lastig parcours heeft uitgezet, waarlangs zij geleidelijk tot inkeer en tot besef van schuld kunnen komen. Na de beschuldiging van spionage worden de broers gevangen gezet. In de loop van drie dagen detentie onderzoeken de broers vertwijfeld waar ze hun tegenslagen aan te danken hebben. Heeft misschien hun mishandeling van Joseef, nu tweeëntwintig jaar geleden, er mee te maken en betalen ze nu de prijs? Bereshiet/Genesis 42:

21, vertaling Dasberg: *“We hebben inderdaad schuld tegenover onze broer wiens doodsangst wij hebben gezien toen hij ons smeekte en wij niet naar hem geluisterd hebben, daarom is deze ellende over ons gekomen.”*

In de verzen, waarin wordt verteld hoe Joseef in de put wordt geworpen (Beresjet/Genesis 37:21 e.v.) wordt van de doodsangst en van de smeekbeden van Joseef geen gewag gemaakt. Pas hier, na drie dagen afzondering in gevangenschap en in deze penibele omstandigheden, dringt de impact van die smeekbeden tot de broeders door en beseffen ze de verharding van hun hart. Pas nu, vele jaren en bladzijden later, lezen wij over die hartverscheurende smeekbeden; commentator Nechama Leibowitz wijst op de narratieve vondst om dit nu pas te vermelden: het is een krachtig literair middel om het berouw van de broers tastbaar te maken.

Joseef luistert dit gesprek in de gevangenis af en begint te vermoeden, dat zijn broers misschien wezenlijk zijn veranderd. Als dat werkelijk ook uit hun daden zal blijken kan hij zijn eventuele wraakplannen laten varen, kan hij kiezen voor het verlangen naar zijn familie, voor de ook altijd levend gebleven liefde; dan kan hij zich bekendmaken en komen tot ontmoeting en verzoening. Dan zal hij kunnen zeggen: *‘Maar God heeft mij vooruit gezonden tot grote redding ...’* (Ber/Gen 45:7).

De Haftara en Chanoeka

Het is de tijd van Chanoeka en in de Haftara: Zecharja 2:14-4:7 is het thema van Chanoeka zeer sterk aanwezig in het visioen van de gouden zevenarmige Menora. De afbeelding van dit visioen is een meditatie object geworden in de joodse spirituele praktijk, een zg "Shiviti".

De zevenarmige gouden Menora wordt omgeven door twee olijfbomen, die de hogepriester Jehoshoea en de politieke leider Zerubavel representeren. Deze twee waren betrokken bij de restauratie van de tempel in 516 BCE na de terugkeer uit de Babylonische ballingschap. De olijfbomen voorzien de Menora van een voortgaande stroom van olie. De beschrijving van de Menora uit Zecharja (Zacharia) wordt gelezen in de Haftara van de eerste sjabbat van het Chanoekafeest en besluit met een messiaans visioen van vrede, "*Niet door macht, niet door kracht maar door mijn Geest*"(Zech: 4.)
